

4. Лактанцій. Божественные установления / Лактанцій // Лактанцій: христианский историк на перекрестке эпох. С приложением перевода трактата "Божественные установления" / В. М. Тюленев. – СПб : Алетейя, 2000. – С. 205–317.
5. Минуций Ф. Октавий / Марк Минуций Феликс // Сочинения древних христианских апологетов / пер. прот. П. Преображенский, А. Г. Дунаев. – М. : Фонд "Благовест" ; Алетейя, 1999. – С. 226–275.
6. Святе Письмо. Новий Заповіт [Електронний ресурс] / пер. з давньогр. митрополита Іларіона (Огієнко). – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts-c/_novum_testamentum__ohienko__ua.htm#22.
7. Татиан Ассирианин. Речь против эллинов / Ассирианин Татиан // Сочинения древних христианских апологетов / пер. прот. П. Преображенский, А. Г. Дунаев. – М. : Фонд "Благовест"; Алетейя, 1999. – С. 10–49.
8. Тертуллиан. О зрелищах / Квинт Септимий Флорент Тертуллиан ; пер. с лат. // Избранные сочинения. – М. : Прогресс; Культура, 1994. – С. 277–293.
9. Устав Св. Бенедикта 48 // Опыт тысячелетия. Средние века и эпоха Возрождения: Быт, нравы, идеалы. – М.: Юристъ, 1996. – С. 291–297.

References

1. Boetsiy S. Antologiya srednevekovoy mysli. Teologiya i filosofiya evropeyskogo srednevekov'ya / pod red. S. S. Neretiny // Boetsiy S. – SPb. : Russkiy khristianskiy gumanitarnyy in-t, 2001. – Т. 1. – С. 113–119.
2. Ioann Zlatoust. Slovo protiv zrelishch / Ioann Zlatoust // Sbornik propovednicheskikh obraztsov (propovedi svyato-otcheskie i tserkovno-otchestvennye) : v 2 ch. / sost. P. Dudarev. – SPb. : Izdanie I. L. Tuzova, 1912. – С. 178–184.
3. Kiprian Karfagenskiy. Kniga o zrelishchakh / Karfagenskiy Kiprian // Tvoreniya svyatago svyashchennomuchenika Kipriana, episkopa Karfagenskago. – Ch. II : Traktaty. – Izd. 2-e. – K. : Tipografiya Korchak-Novitskago, 1891. – С. 353–363.
4. Laktantsiy. Bozhestvennye ustanovleniya / Laktantsiy // Laktantsiy: khristianskiy istorik na perekrestke epokh. S prilozheniem perevoda traktata "Bozhestvennye ustanovleniya" / V. M. Tyulenev. – SPb : Aleteyya, 2000. – С. 205–317.
5. Minutsiy F. Oktaviy / Mark Minutsiy Feliks // Sochineniya drevnikh khristianskikh apologetov / per. prot. P. Preobrazhenskiy, A. G. Dunaev. – М. : Fond "Blagovest" ; Aleteyya, 1999. – С. 226–275.
6. Sviatye Pismo. Novyi Zapovit [Elektronnyi resurs] / per. z davnohr. mytropolity Iariona (Ohienko). – Rezhym dostupu: http://www.ae-lib.org.ua/texts-c/_novum_testamentum__ohienko__ua.htm#22.
7. Tatian Assirianin. Rech' protiv ellinov / Assirianin Tatian // Sochineniya drevnikh khristianskikh apologetov / per. prot. P. Preobrazhenskiy, A. G. Dunaev. – М. : Fond "Blagovest"; Aleteyya, 1999. – С. 10–49.
8. Tertullian. O zrelishchakh / Kvint Septimiy Florent Tertullian ; per. s lat. // Izbrannye sochineniya. – М. : Progress; Kul'tura, 1994. – С. 277–293.
9. Ustav Sv. Benedikta 48 // Opyt tysyacheletiya. Srednie veka i epokha Vozrozhdeniya: Byt, nrvy, idealy. – М.: Yurist", 1996. – С. 291–297.

УДК 008. 001.2

Яковлев Александр Викторович

кандидат історичних наук, доцент,
докторант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв;

Шульгіна Валерія Дмитрівна

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри теорії, історії
культури і музикознавства
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв

УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК МЕТОДОЛОГІЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОБИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

У статті досліджуються проблеми формування українознавства як методології культурологічних досліджень епохи національного відродження України початку і кінця ХХ століття. Зазначено, що українознавство спирається на міждисциплінарно-проблемні способи пізнання посткласичної науки в парадигмі культури постмодернізму, а його методологія збагачена ідеями синергетики, герменевтики, праксеології, відкриває подальші перспективи розвитку вітчизняної гуманітаристики та виведення української науки і культури у світовий простір.

Ключові слова: українознавство, методологія, національне відродження, культурологія, український ренесанс, парадигма культури.

Яковлев Александр Викторович, доцент, кандидат исторических наук, докторант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусства

Шульгина Валерия Дмитриевна, доктор искусствоведения, профессор, заведующая кафедрой теории, истории культуры и музыковедения Национальной академии руководящих кадров культуры и искусства

Українознавство як методологія культурологічних досліджень епохи національного відродження

В статье исследуются проблемы формирования украиноведения как методологии культурологических исследований эпохи национального возрождения Украины начала и конца XX века. Отмечено, что украиноведение базируется на междисциплинарно-проблемные способы познания постклассической науки в парадигме культуры постмодернизма, а его методология обогащенная идеями синергетики, герменевтики, праксеологии, открывает дальнейшие перспективы развития отечественной гуманитаристики и вывода украинской науки и культуры в мировое пространство.

Ключевые слова: украиноведение, методология, национальное возрождение, культурология, украинский ренессанс, парадигма культуры.

Yakovlev Oleksandr, Ph.D. (History), Associate Professor Doctoral Student, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Shulhina Valeriya, Doctor of Arts, Professor, Head of the Department of Theory, History of Culture and Musicology, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Ukrainian cultural studies (ukrainoznavstvo) as a methodology in time of the national revival

The common culture-processes in Ukraine at the beginning and the end of XX century caused great interest of scientists in modern research of Ukrainian national heritage. Ukrainian revival of the 20-th years of XX century marked the beginning of a powerful cultural movement that reflected the grand transformation in social and cultural life of Ukraine. Researchers: M.Hrushevsky, D. Doroshenko, J. Mazepa – associate this phenomenon with strong cultural traditions of Ukrainian national revival, originating from the Middle Ages, reaching Cossack times, continue in the XIX century in the work of Cyril and Methodians, especially, T. Shevchenko, picked up by the generation of the late XIX – early XX century by V.Antonovich, M. Drahomanov, J. Frank. Thanks to their efforts preserved the continuity of traditions that began to emerge in the 20-th years of the twentieth century and influenced the cultural processes of today's independent Ukraine.

The 20-th years of the XX century – especially in the current culture-intensive process, called the Ukrainian Renaissance. In 1918, Ukrainian National Academy headed by V. Vernadsky, decided to establish a department of Ukrainian Studies (Ukrainoznavstvo) and to lay the foundation of Ukrainian Studies of the Academy as a methodology, objectives, philosophy and integrative principle. The term "Ukrainian Studies" (Ukrainoznavstvo), introduced M.Drahomanov, supported and developed M.Hrushevsky, S. Efremov, J. Steshenko, Doroshenko and others. This term was used to denote the sciences of Ukraine and Ukrainians' problems (language, ethnology, history, geography) and was aimed at fostering integrity and consistency of knowledge. The promotion is due to the phenomenon of Ukrainian Studies with state-building processes in Ukraine in 1917-1920 and at the end of the twentieth century. Ukrainian Studies combined major problems not only disparate Sciences about Ukraine, Ukrainians (linguistics, ethnology, literature, ethnography, economics, medicine, geography), but also philosophical thought, religion, social and political problems, the creation of art.

Modern Ukrainian Studies is a holistic integrative postclassical science of Ukraine and Ukrainians in time and spatial, geopolitical, Ethnic, Cultural and informational dimensions. Last promotes the development model of the future development of the Ukrainian community in a knowledge of themselves as a nation and the state in the long-past times and now – in a multicultural environment and time and spatial interdependence.

Ukrainian Studies draws on interdisciplinary problem-ways of knowing science in Post-classical paradigm of postmodern culture: the structure of the model, the probability, information, functionality, system and so on. Modern civilization processes of globalization in the independent Ukraine caused a renewed interest in Ukrainian methodology regarding modern humanities and education.

Revealing the contents of "Ukrainian Studies" as a scientific and academic discipline, the authors of the modern project of Ukrainian (Ukrainian Research Institute) determining the object as a system of values and integrative knowledge about Ukraine, its spiritual and material cost of Ukrainians as ethno-cultural, spiritual, economic, geopolitical (space-vseplanetarnu) coherent reality in time and spatial interdependence multicultural space that promotes self-awareness, self-knowledge, self-assertion, self-identity and nation.

In modern humanities substantiates the thesis of identifying and disclosing it Ukrainoznavstvo aspect and output it to the level of a science of culture – national cultural studies. This refers to the introduction of scientific use and understanding of the vast heritage of national historiography, ethnology, art history, Ukrainian artistic philosophical and aesthetic thought, especially not sufficiently studied works of artists and scholars of the western and eastern Ukrainian diaspora.

Methodology of Ukrainian Studies enriched synergy of ideas, hermeneutics, praxeology, offers further prospects of the domestic Ukrainian humanities and output of science and culture in the world space. It is this system require novel approaches cultural studies in the twentieth century.

Keywords: Ukrainian Studies (Ukrainoznavstvo), methodology, national revival, culturology, Ukrainian Renaissance, paradigm of culture.

Спільність культуротворчих процесів в Україні початку і кінця XX ст. спричинили велику зацікавленість сучасних вчених в українознавчих дослідженнях національної спадщини. Українське відродження 20-х років XX ст. поклато початок потужному культурному рухові, що віддзеркалив величні перетворення у суспільно-культурному житті України. Дослідники М. Грушевський, Д. Дорошенко, І. Мазепа пов'язують цей культурний феномен з міцними традиціями українського національного відродження, що беруть свій початок з княжої доби, сягають часів козаччини, продовжуються у XIX столітті в діяльності кирило-мефодіївців, особливо Т. Шевченка, підхоплюються представниками покоління кінця XIX – початку XX століття В. Антоновичем, М. Драгомановим, І. Франком. Завдяки їхнім зусиллям збереглася спадкоємність традицій, що почали відроджуватись у 20-ті роки XX століття і позначились на культурних процесах сьогодення незалежної України.

Головний будівничий Української Народної Республіки, видатний історик Михайло Грушевський, наголошуючи тяглість державотворчого процесу в історії України, на засіданні Центральної Ради в листопаді

1917 року говорив: "Я підчеркую, і кілька разів робив се, що ми не являємося, як часто висловлюються, якоюсь новою і молодою республікою, ми відновлюємо тільки нашу державність, якою ми жили і яка була відібрана нам проти нашої волі, без признання; з тим відобранням ми ніколи не мирилися. Держава наша являється таким же старим постулатом, як і наші соціальні програми, соціальні перспективи і досягнення" [1, 152].

Голова Центральної Ради і перший Президент Української Народної Республіки історично пов'язував відродження державності 1918 року з українською княжою середньовічною державою, державними традиціями козацько-гетьманської держави 17-18 ст. і українським національним відродженням ХХ ст.

Поштовх до відродження всіх сфер духовного життя України надала українська революція 1917-1920 років. Так, М. Шаповал зазначав, що саме завдяки революції нація пробудилася до життя і стала на шлях відродження [2]. І. Мазепа наголошував, що українська нація взагалі виникла "в огні великої революційної бурі": "Українська визвольна боротьба часів великої української революції зробила більше, ніж увесь наш попередній рух за ціле століття. Хоч наша дореволюційна доба дала нам великих поетів і письменників, але очевидно не вона могла поставити на порядок денний українське питання. Це могла зробити тільки революція" [3, 32]. І. Лисяк-Рудницький зазначає, що українська революція внутрішньо переродила суспільство, прискорила процес перетворення української етнічної маси на модерну політичну націю.

Праці "Відродження нації" В. Винниченка, "На порозі нової України" М. Грушевського, "Історія України 1917-1923 рр." Д. Дорошенка, "Україна в огні і бурі революції" І. Мазепи, "Велика революція і українська визвольна програма" М. Шаповала відіграли важливу роль у процесі розвитку національної свідомості та прислужилися справі дослідження культуротворчих процесів періоду національного відродження.

20-ті роки ХХ століття – особливий за інтенсивністю перебігу культуротворчих процесів етап української історії. В цей період склалися сприятливі умови для успішного розвитку мови, освіти, науки, мистецтва. Культурний рух 1920-х років отримав назву українського ренесансу (Г. Ващенко, М. Неврлий, М. Хвильовий та ін.).

У 1918 році Українська національна академія, очолювана В.І. Вернадським, ухвалила створити відділ українознавства і, разом з тим, було вирішено покласти українознавство в основу діяльності Академії як методологію, мету, філософію і інтегративний принцип.

Термін "українознавство", введений М. Драгомановим, підтримав М. Грушевський і розвивали С. Єфремов, І. Стешенко, Дорошенки та інші. Цей термін вживався на означення наук з проблем України та українства (мова, етнологія, історія, географія) і був спрямований на формування цілісності та системності знань.

Утвердження феномена українознавства пов'язано з державотворчими процесами в Україні 1917-1920 рр. і наприкінці ХХ ст. Українознавство передбачає наукове осмислення процесів, що відбуваються в нашій країні. Українознавство об'єднало головні проблеми не лише розрізнених наук про Україну, українство (мовознавство, етнологія, словесність, етнографію, економіку, медицину, географію), а й філософську думку, релігію, суспільно-політичні проблеми, творіння мистецтва. Українознавство покладає аналіз явищ не лише у порівнянні, а й у з'ясуванні зсередини, не відчужено, раціонально, а "людомірно", ціннісно-орієнтовано.

Інформація щодо народу України фіксувалася у різних формах здавна. Новітнє українознавство – це цілісна інтегративна посткласична наука про Україну і українство в часопросторових, геополітичних, етнонаціональних, культурно-інформаційних вимірах. Останнє сприяє виробленню моделі майбутнього розвитку української спільноти на основі пізнання себе як нації і держави в давноминулі часи та нині – у полікультурному середовищі і часопросторовій взаємозалежності.

Українознавство спирається на міждисциплінарно-проблемні способи пізнання посткласичної науки в парадигмі культури постмодернізму: структура, модель, ймовірність, інформація, функціональність, системність тощо.

Цей концептуальний підхід до аналізу явищ співмірний з філософськими поглядами В. Вернадського: "Закономірно, що старі схеми суто механістичного характеру мають бути замінені новими побудовами, бо в самій матерії відкриваються джерела таких змін, які несумісні із суто механістичними побудовами її організму" [4, 410]. І далі: "Ми часто даємо просто набір фактів і спостережень там, де ми маємо дати ціле... А навколо величезна кількість нагромаджених даних, які тільки й чекають такого охоплення" [4, 411].

Культурне піднесення охопило в 1920-ті роки всі галузі мистецтва. За період 1917-1933 рр. в українському мистецтві сформувались різноманітні стильові течії: необарокко, неокласицизм, неоромантизм, експресіонізм, реалізм, символізм, футуризм. В середині 20-х років (1925-1928) розгорнулася широка літературна дискусія, розпочата М.Хвильовим. Суть дискусії полягала у визначенні культурної орієнтації України. Від обговорення питань розвитку мистецтва, літератури, дискусія поступово перейшла у філософську площину. На думку В. Горського, широке обговорення висунутих М. Хвильовим питань, серед яких чільне місце посідала його концепція українського ренесансу, могло призвести до подальшого прогресу у філософському осмисленні тогочасних культурних процесів та пошуку української національної ідеї. Цього не сталося, адже літературна дискусія незабаром була політизована, багатьох її учасників звинувачено в націоналізмі і в 30-ті роки репресовано. Матеріали літературної

дискусії увійшли до збірки "Шляхи розвитку української пролетарської літератури. Літературна дискусія (1925-1928)". Був виданий і стенографічний запис дискусії під назвою "Шляхи розвитку сучасної літератури. Диспут".

Літературна дискусія справила великий вплив на інші галузі мистецтва, особливо театр і музику. Одним з найщиріших прихильників ідей М. Хвильового був композитор В. Костенко. Як і Б. Лятошинський, Лесь Курбас, М. Куліш, він відстоював принцип європеїзації української культури. На питання: "Європа чи Просвіта" композитор мав однозначну відповідь. У листі до В.Довженка він скаржився, що, вихований на складних вокальних формах і академічному музичному рівні, він не міг примиритися з низьким технічним станом музичної творчості і обмежено-хуторянським напрямком розвитку української музики. Одним з найважливіших напрямків на шляху до європеїзації української музики В. Костенко вважав створення "вищих музичних форм" – квартетів, симфоній, опер на противагу загальному пануванню в той час вокальних жанрів, особливо, хорової масової пісні. Свої думки композитор висловлював на сторінках газети "Комуніст", журналів "Всесвіт", "Критика", "Нове мистецтво", "Музика масам" та ін.

1926 р. з'явилися серйозні нападки на прихильників ідей М. Хвильового. В резолюції пленуму ЦК КП(б)У "Про підсумки українізації" (червень 1926 р.) йшлося про намагання української інтелігенції "тримати курс на зв'язок з буржуазною Європою". Літераторів звинувачено в тому, що відродження нації вони розуміють як буржуазну реставрацію. Резолюція закликала митців до будівництва "пролетарської культури".

Театральне мистецтво України 1920-х років розвивалося в річці подолання побутової обмеженості, засвоєння модерної стилістики. Пошуки нових шляхів у мистецтві найбільш характерні для театру "Березіль" під проводом Лєся Курбаса. Назва театру відсилає нас до перших рядків вірша Б. Бйорнсона і символізує бурхливе оновлення життя, рух до нових берегів: "Березіль" проти академізму, проти естетства і проти безграмотності, "Березіль" проти всякої флегматичності і сонливості, проти культу "стріхи" і важких чобіт; "Березіль" за активність, за організованість, за темп, за американізацію, за останнє слово науки і сучасність. Цей театр уславився своїми постановками п'єс західноєвропейських класиків, сучасних авторів. Серед резонансних вистав театру – "Макбет" В. Шекспіра, "Змова Фіаско" Ф. Шіллера, "Гайдамаки" за Т. Шевченком, а також "Рур" та "Жовтень" за сценарієм самого Л. Курбаса. З "Березолем" співпрацювали відомі та молоді композитори: М. Глієр, М. Вериківський, П. Козицький, Ю. Мейтус; художники та сценографи Д. Власюк, І. Курочка-Ормашевський, В. Меллер, А. Петрицький, О. Хвостенко-Хвостов. Мистецьке об'єднання "Березіль" видавало журнал "Барикади театру". На жаль, вийшли тільки поодинокі номери протягом 1923-1924 року.

Крім "Березоля", діяли й інші театри: Перший театр Української Радянської Республіки імені Т. Шевченка, "Київдрамте", драматичний театр імені М.Заньковецької, драматичний імені І.Франка (з 1923 р. – у Харкові), Робітничо-селянський театр, оперні театри, Українська експериментальна студія, театр малих форм "Веселий пролетар", театр музичної комедії, дитячий театр. Музично-драматичні колективи працювали в Одесі, Полтаві, Вінниці, Луганську, Дніпропетровську. В багатьох містах діяли пересувні мандрівні театри.

1920-ті роки – плідний період розвитку українського образотворчого мистецтва. Як і в літературі, тут точилася запекла боротьба мистецьких груп, які були представлені всіма напрямками авангардистського руху: експресіонізм, конструктивізм, кубізм, неоприми́тивізм, супрематизм, фовізм, а також напрямками традиційного реалістичного мистецтва. Мирослав Попович зазначає, що різні мистецькі угруповання полемізували між собою непримиренно і до останньої межі, головне не в найрадикальніших програмах, а в тому, що з'явилися і розквітли неймовірної яскравості таланти. Імена О. Архипенка, М. Бойчука, О. Богомазова, М. Бурачека, В. Єрмілова, І. Їжакевича, Ю. Михайліва, І. Падалки, А. Петрицького, Я. Седяра, М. Синякової є всесвітньо відомими.

Одним з перших дослідників українського авангардного мистецтва був В. Хмурий (Бутенко), журналіст, мистецтвознавець, театральний критик, автор "Нотаток про театр, кіно, просторове мистецтво", розвідок про творчість А. Петрицького, Олексі Новаківського. У перші пореволюційні роки діяльність українських художників була пов'язана з Академією мистецтв, заснованою у листопаді 1917 р. В Академії викладали Василь і Федір Кричевські, М. Бойчук, Г. Нарбут, М. Бурачек, М. Жук. На початку 20-х рр. Академію перетворено на Інститут пластичних мистецтв, а 1924 р. – на Київський державний художній інститут. Професорами інституту були М. Бойчук, В. Касіян, Ф. Кричевський, В. Пальмов, В. Татлін, О. Усачов, І. Врона.

Видатні українські художники (О. Екстер, І. Курочка-Ормашевський, В. Меллер, А. Петрицький, О. Хвостенко-Хвостов) здійснили справжній переворот у мистецтві оформлення театральних вистав. У 1920-ті рр. майже всі вони працювали в музичному театрі. Наприклад, роботи А. Петрицького для оперного театру відзначалися гармонійним поєднанням "точного відтворення фактури побутових речей з яскравим колоритом барв". У рецензії на прем'єру опери "Сорочинський ярмарок", якою відкрилась Харківська державна українська опера, особливо відзначено "чудові барви" художника Петрицького та його бездоганний художній смак: немає малоросійщини, а є дійсний український стиль. З Харківським оперним театром пов'язані творчі пошуки А. Волненка, О. Хвостенка-Хвостова; з Київським – І. Курочки-Ормашевського; з Одеським – В. Меллера, П. Шварца. Визначні українські художники працювали в

мистецьких журналах, оформлюючи обкладинки (наприклад, журнали "Авангард", "Нове мистецтво"), вміщуючи в них свої статті.

У 1920-ті рр. існувало чимало творчих організацій художників. Найчисельнішою з них була Асоціація революційних митців України (АРМУ, 1925-1932 рр.), до якої входили, переважно, бойчукісти. Платформа АРМУ базувалася на принципах федеративного об'єднання митців різних течій і груп. Певного напрямку АРМУ не висунула, вважаючи себе за вільну федерацію художників і митців різних напрямків. Перша виставка робіт членів цієї організації відбулася 1927 р. Вона мала широкий розголос.

1926 р. була заснована Асоціація художників Червоної України (АХЧУ); 1927 р. – Об'єднання Сучасних Митців України (ОСМУ), а також молодіжне об'єднання (ОММУ). На початку 30-х рр. розпочалася активна робота по створенню "єдиного загальносоюзного художнього фронту". АРМУ як самостійне творче об'єднання фактично припинило своє існування, Київська філія "самоліквідувалася".

На початку 30-х років на шляху розвитку культуротворчих процесів доби українського відродження з'являються серйозні препони, різко змінюється суть національної політики з боку ЦК ВКП(б). Курс на уніфікацію всіх сфер політичного та культурного життя призвів до трагічних наслідків. Репресії, застосовані проти національної інтелігенції набули масового характеру, що надало підстави називати добу 20-х – початку 30-х рр. "репресованим", "розстріляним" відродженням. Незважаючи на деякі розбіжності у поглядах на національне відродження 20-х рр. ХХ ст., сучасні вчені (С.Клапчук, М.Нервлий, М.Попович) погоджуються з тим, що в той час були накреслені європейські шляхи поступу національної культури. Українське відродження, як свого часу італійське, охопило всі сфери національного життя. За визначенням М.Нервлого, 1920-ті роки були для української культури великим піднесенням усіх духовних сил і можливостей народу. Саме тому характеристика небувалого розквіту всіх галузей української культури 1920-х років як ренесансу є дуже влучною, історично виправданою й цілком правильною.

Стильові пошуки українських митців концентрувалися на трьох основних напрямках: розвиток рис національного стилю на фольклорній основі, напрацювання в масових жанрах, формування засад професійної творчості шляхом розвитку класичних традицій та опанування новітніх європейських течій. Отже, культуротворчі процеси доби українського відродження 1920-х років характеризуються мистецькими досягненнями світового значення.

Сучасні цивілізаційні процеси глобалізації в умовах незалежної України викликали поновлення інтересу до методології українознавства стосовно модерної гуманітарної науки і освіти: "Саме воно, інтегративне, толерантне, демократичне ... людяне, новітнє українознавство, має бути покладене в основу гуманітарної освіти нового тисячоліття в Україні" [5, 20]. НДІ українознавства розробило концепції: "Система національної освіти", "Школа нової генерації – українська національна школа-родина", "Українознавство", які відповідають сучасним потребам українського суспільства.

Розкриваючи зміст "українознавства" як наукової і навчальної дисципліни, автори проекту цього інтегративного феномена детермінують предмет як систему цінностей та інтегративних знань про Україну, її духовні і матеріальні вартості, про українство як етнокультурну, духовно-господарську, геополітичну (космічно-всепланетарну) цілісну реальність у часопросторовій взаємозалежності полікультурного простору, що сприяє самоусвідомленню, самопізнанню, самоствердженню, самореалізації особистості і народу [6].

В сучасній гуманітарній науці обґрунтовується теза про виявлення і розкриття саме українознавчого аспекту та виведення його на рівень науки про культуру – вітчизняну культурологію. Мається на увазі введення до наукового обігу і осмислення величезної спадщини вітчизняної історіографії, народознавства, мистецтвознавства, української художньої філософсько-естетичної думки, зокрема ще недостатньо вивченого доробку митців і вчених західної і східної української діаспори [7].

Методологія українознавства, збагачена ідеями синергетики, герменевтики, праксеології, відкриває подальші перспективи розвитку вітчизняної гуманітаристики та виведення української науки і культури у світовий простір. Саме такого системного новітнього підходу потребують культурологічні дослідження у ХХІ столітті.

Література

1. Грушевський М. На порозі нової України: Гадки і мрії // Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського / М.С. Грушевський. – К.: Веселка, 1995. – С.59.
2. Шаповал М. Ю. Занепад У.Н.Р. / М.Ю. Шаповал. – Прага : Вільна спілка, 1928. – 42 с.
3. Мазепа І.П. Україна в огні і бурі революції. 1917-1921 / І. П. Мазепа. – К.: Темпора, 2003. – 608 с.
4. Вернадский В. Научная революция и философия // Философские мысли натуралиста / В. Вернадский. – М., 1988. – С.411.
5. Усатенко Т. Новітнє українознавство: традиції народу, категорії нації, наукові виміри / Т. Усатенко // Дивослово. – 1996. – №12. – С. 20.
6. Українознавство // Освіта. – 1994. – 7 вересня. – С. 4.
7. Шевчук О.В. Сторінки музичної українки кінця ХІХ – початку ХХ ст.. в історико-культурному контексті / О.В. Шевчук // Народна творчість та етнографія. – 1992. – № 1. – С. 16-23.
8. Карась Г.В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія / Г.В. Карась. – І.-Франківськ: Типовіт, 2012. – 1164 с.
9. Шульгіна В.Д. Музична українка / В.Д. Шульгіна. – К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. – 230 с.

References

1. Hrushevskiy M. Na porozi novoi Ukrainy: Hadky i mrii // Velykyi ukrainets: Materialy z zhyttia ta diialnosti M.S. Hrushevskoho / M.S. Hrushevskiy. – K.: Veselka, 1995. – S.59.
2. Shapoval M. Yu. Zaneпад U.N.R. / M.Yu. Shapoval. – Praha : Vilna spilka, 1928. – 42 s.
3. Mazepa I.P. Ukraina v ohni i buri revoliutsii. 1917-1921 / I. P. Mazepa. – K.: Tempora, 2003. – 608 s.
4. Vernadskiy V. Nauchnaya revolyutsiya i filozofiya // Filozofskie mysli naturalista / V. Vernadskiy. – M., 1988. – S.411.
5. Usatenko T. Novitnie ukrainoznavstvo: tradytsii narodu, katehorii natsii, naukovy vymiry / T. Usatenko // Dyvoslovo. – 1996. – №12. – S. 20.
6. Ukrainoznavstvo // Osvita. – 1994. – 7 veresnia. – S. 4.
7. Shevchuk O.V. Storinky muzychnoi ukrainiky kintsia XIX – pochatku XX st.. v istoryko-kulturnomu konteksti / O.V. Shevchuk // Narodna tvorchist ta etnohrafia. – 1992. – № 1. – S. 16-23.
8. Karas H.V. Muzychna kultura ukrainskoi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittia: monohrafia / H.V. Karas. – I.-Frankivsk: Typovit, 2012. – 1164 s.
9. Shulhina V.D. Muzychna ukrainika / V.D. Shulhina. – K.: NMAU im. P.I. Chaikovskoho, 2000. – 230 s.

УДК 130.2: 494.3: 481: (477)

Сугрובה Юлія Юрївна

кандидат філософських наук, доцент, завідувач
кафедри українознавства Кримського державного
медичного університету ім. С. І. Георгієвського
yulia.culture@mail.ru

**ТИПОВІСТЬ ПАРЕМІЙ І ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТРАДИЦІЙ СЛОВ'ЯН І ТЮРКІВ
У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ КРИМУ**

У статті досліджуються паремії, фразеологізми двох домінуючих макроетносів Криму, які використовують однакові мотиви, сюжети, епітети, перетікаючи зі слов'янського етносу в тюркський і навпаки. Це підтверджує діалогічність нашарувань локального й універсального у традиційній культурі народів кримської поліетнічної спільноти.

Ключові слова: традиції, паремії, фразеологізми, локальність, універсальність, діалогічність, макроетноси, поліетнічність.

Сугрובה Юлія Юрїєвна, кандидат філософських наук, доцент, завідувачка кафедри українознавства Кримського державного медичного університету ім. С.І.Георгієвського

Типичность паремий и фразеологизмов традиций славян и тюрков в социокультурном пространстве Крыма

В статье исследуются паремии, фразеологизмы двух доминирующих макроэтносов Крыма, которые используют одинаковые мотивы, сюжеты, эпитеты, перетекая из славянского этноса в тюркский и наоборот. Это подтверждает диалогичность локального и универсального в традиционной культуре народов крымского полиэтничного сообщества.

Ключевые слова: традиции, паремии, фразеологизмы, локальность, универсальность, диалогичность, макроэтносы, полиэтничность.

Suhrobova Yuliya, Ph.D. (Philosophy), Associate Professor, Head of the Department of Ukrainian Studies of S.I. Georghievskiy Crimea State Medical University

The Typical Nature of Paremiae and Phraseological Units in Traditions of Slavs and Turkic people of the Crimean Sociocultural Space

Multietnic associations under modern conditions of globalization and total domination of mass culture undergoes the process of activation of traditional forms of creativity, allowing to restore, save and transmit sense-making principles of functioning of folk culture. This fact is of great significance in preserving cultural diversity of the world. The topicality of this research is determined by understanding of hidden in folk creativity mechanisms of functioning of sociocultural relations, realized in different forms of social communication, integration, culture-creating activity and co-operation of individuals and groups. All above mentioned determines the choice and actuality of this theme, raising the problem of research of folk creativity in modern polyethnic society.

To priceless pearls of Slavonic and Turkic folklore of the Crimea we will primarily refer proverbs and sayings – short apt expressions. Proverbs and sayings are the generalized memory of people, conclusions made on the basis of vital experience, giving the right to formulate one's opinion on ethics, moral, history and policy. A proverb is a short form of folk poetic creation, turned into short, rhythmic expression, bearing the generalized opinion, conclusion, allegory with didactic content. A saying is a genre of folklore prose, a short stable image-bearing expression of ascertaining character with one sentence part, quite often being part of a proverb but without ending. In folkloristics proverbs and sayings are termed as *paremiae*.

In the article the similarities have been analysed between the proverbs and sayings of not only Ukrainian, Russian ethnic groups but those of the Crimean Bulgarians, Poles, Czechs, constituting together an integrated Slavonic ethnic picture of the peninsula. It is also necessary to say about phraseological units, which got identity due to historical commonality of Slavonic languages, close connection of phraseology with folk customs, ceremonies, rituals and traditions.